

«Σχολεία με κήπο» - όταν ανθίζουν οι ιδέες

Διονυσία Πλακονούρη¹, Δημήτρης Δημητρίου²
Αελούδα Καραβά³, Αφροδίτη Χριστοπούλου⁴

1. Εκπαιδευτικός ΠΕ 70 δασκάλα, Δ/ντρια, Δ.Σ. Παραλίας Βέργας
sisiplak@yahoo.com

2. Εκπαιδευτικός ΠΕ 70 δάσκαλος, 7ο Δ.Σ. Καλαμάτας
dimelka@sch.gr

3. Εκπαιδευτικός ΠΕ 70 δασκάλα, Δ/ντρια, 14ο Δ.Σ. Καλαμάτας
liliankarava@gmail.com

4. Εκπαιδευτικός ΠΕ 70 δασκάλα, Δ/ντρια, 6ο Δ.Σ. Καλαμάτας
afrochrist@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παράρτημα της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Πελοποννήσου (Πανελληνίας Ένωσης Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση) υλοποιεί για τρίτη σχολική χρονιά την περιβαλλοντική δράση «Σχολεία με κήπο». Σκοπός της ομάδας: "Σχολεία με κήπο" είναι η δημιουργία ενός κήπου χαράς και εργασίας, προσανατολισμένου στην αειφορία., από τα μέλη της σχολικής κοινότητας με κριτήριο τις ανάγκες της. Ταυτόχρονα προωθείται η ιδέα της καλλιέργειας των τοπικών ποικιλιών και της διάσωσης των σπόρων. Μέσα από στοχευμένες δραστηριότητες οι μαθητές θα έχουν τη χαρά της δημιουργίας σε ένα ανοιχτό και συνεργατικό στην κοινωνία σχολείο. Γνώσεις και δεξιότητες σχετικές με την καλλιέργεια, επαφή με τη φύση, χαρά, υπευθυνότητα, δημιουργικότητα, ομαδική δουλειά, συνεργασία και επικοινωνία είναι μερικά από τα θετικά της δημιουργίας κήπου. Παράλληλα, οι μαθητές που συμμετέχουν συνειδητοποιούν τις ευαίσθητες περιβαλλοντικές ισορροπίες και τις επιπτώσεις τους στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου και ανακαλύπτουν την περιβαλλοντική, διατροφική και οικονομική αξία που έχει η καλλιέργεια των τοπικών προϊόντων. Σε αυτή την εισήγηση παρουσιάζεται ο τρόπος που σχεδιάστηκε και υλοποιείται η δράση αυτή, το ξεκίνημα, τα δίκτυα επιμόρφωσης οι καλές πρακτικές, τα συμπεράσματα και οι προοπτικές.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Δίκτυα Π.Ε.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: σχολικοί κήποι, σπόροι τοπικών ποικιλιών, δίκτυο σχολείων, κομμοστοποιητής, αειφορία, ανοιχτό σχολείο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο σχολικός κήπος με τη δημιουργική πορεία του στο χώρο και στο χρόνο της εκπαίδευσης είναι ένα διαρκές πεδίο ανακάλυψης, μια πράσινη γνωστική, κοινωνική, πολιτισμική βιβλιοθήκη. Παραγωγός ενίσχυσης αξιών, καθρέφτης που αντανακλά ιδέες και οράματα. Συνοδοιπόρος του ανθρώπου από τα βάθη του χρόνου. Ο κήπος έμπαινε στην εκπαίδευση σαν «βαθύ γαρούφαλλο ακρωτήρι» μέσα από τις αναζητήσεις πολλών φιλοσόφων και παιδαγωγών. Η φύση αναγνωρίζεται ως η πρώτη δασκάλα από τα χρόνια του Ιπποκράτη. Η Περιπατητική Σχολή του Αριστοτέλη ενώνει τη μάθηση με τη φύση. Ο Jean-Jacques Rousseau της δίνει το «αριστείο» του δασκάλου. Η Μ. Montessori με τη μεγάλη της προσφορά στην εκπαίδευση αναζητά ένα μεγάλο κήπο στα σχολεία. Ο Comenius υποστηρίζει την αξία του κήπου: «Κάθε σχολείο πρέπει να έχει προσαρτημένο έναν κήπο, όπου οι μαθητές θα απολαμβάνουν τα δέντρα, τα λουλούδια και τα φυτά... όπου θα έχουν πάντα την ελπίδα να ακούσουν ή να δουν κάτι νέο. Καθώς οι αισθήσεις είναι οι πιο έμπιστοι υπηρέτες της μνήμης, αυτή η μέθοδος αντίληψης (δηλαδή οι κήποι), μέσω

των αισθήσεων θα οδηγήσει σε μόνιμη διατήρηση της γνώσης» (Μαντούβαλου & Κασιδόκωστα, 2013).

Οι σχολικοί κήποι εμφανίζονται στο προσκήνιο της Ευρώπης το 1869. Ένα ρεύμα δημιουργίας σχολικών κήπων, θεμελιωμένο ακόμα και με βασιρικά διατάγματα οδηγεί στα 1905 περίπου σε 100.000 κήπους σε όλη την Ευρώπη. Το παιδαγωγικό αυτό ρεύμα διασχίζει τον ωκεανό και περνάει και στις ΗΠΑ το 19ο αιώνα. Ο πρώτος σχολικός κήπος στην πολιτεία της Μασαχουσέτης το 1890 είναι ο «πίδακας» ενός κινήματος επιστροφής στη φύση, που κυριάρχησε έως το 1920. Μετά έσβησαν κάτω από τα ανελέητα βάρη της αστυφιλίας, για να ανθίσουν πάλι οι σχολικοί κήποι στη δεκαετία του 1960, με τον «πόλεμο κατά της φτώχειας» στα μέσα της δεκαετίας του 1960 και αργότερα με τη γέννηση του περιβαλλοντικού κινήματος.

Η Ελλάδα ακολουθώντας αργούς ρυθμούς ανάπτυξης από την εποχή του Καποδίστρια έως την εποχή του Μεσοπολέμου, στηρίζει μεγάλο μέρος της εκπαίδευσης και της γεωργικής εκπ/σης στους σχολικούς κήπους. Η νέα παιδαγωγική του Σχολείου Εργασίας με μαθητοκεντρικό προσανατολισμό φέρνει νέο αέρα στην εκπαίδευση και το 1929, με το νόμο 4397, ιδρύονται σχολικοί κήποι. Σιγά σιγά, φτάνοντας στη δεκαετία του 1960, πολλά δημόσια σχολεία έχουν κήπους. «Εκεί είδα τα μεγαλύτερα παιδιά με τις ώρες στον εξαιρετικά φροντισμένο κήπο να μαθαίνουν τα είδη των φυτών και ορισμένες αρχές καλλιέργειας. Υπήρχαν δέντρα που στα μάτια μας φάνταζαν εξωτικά, καθώς δεν καλλιεργούνταν στην περιοχή» (Μπιτσάνης, 2013). Στη συνέχεια μειώνονται σταδιακά έως το 1980.

Από το 1980 και μετά αποτελούν ένα εκπαιδευτικό λειτουργικό εργαστήριο, που αποδεικνύει συνεχώς την αξία του μέσα από επιστημονικές έρευνες και είναι μια ασπίδα που προστατεύει από την παιδική παχυσαρκία, την επιθετικότητα και την κατάθλιψη (Μπαζίγου & Βασιλοπούλου, 2014).

Ο σχολικός κήπος προσφέρει την ευκαιρία στους μαθητές να καλλιεργήσουν όλους τους πυλώνες εκπαίδευσης, που κατά την ΟΥΝΕΣΚΟ (1996) είναι «Μαθαίνω να γνωρίζω. Μαθαίνω να “είμαι”. Μαθαίνω να κάνω. Μαθαίνω να ζω με άλλους». Οι μαθητές, μπορούν να εκπαιδευτούν ώστε να διαχειρίζονται συνετά το περιβάλλον, κατανοώντας τις ανάγκες της κοινωνίας σε παγκόσμιο αλλά και σε τοπικό επίπεδο. Η οικονομία, η κοινωνία και το περιβάλλον άλλωστε καθορίζουν και την ποιότητα ζωής μας. Καλλιεργούνται έννοιες όπως η συλλογικότητα, η αλληλεγγύη, η ανάληψη ευθυνών, η σωστή διαχείριση, η βιώσιμη ανάπτυξη και αυτές θα βοηθήσουν το άτομο να αλλάξει και κατά συνέπεια να αλλάξει και η κοινωνία.

Σήμερα, την εποχή της κρίσης και του αυτοματισμού, της απομόνωσης, της φτώχειας και της ανάγκης, ο κήπος προβάλλει ως αδήριτη ανάγκη. Μέσα από δημοτικούς λαχανόκηπους, από σχολικούς κήπους, από μπαλκόνια από μικρές γωνιές.

Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ : «ΣΧΟΛΕΙΑ ΜΕ ΚΗΠΟ»

«Να ξαναδώσουμε στα πόδια μας το χρώμα, το πράσινο στο πράσινο»(Ο. Ελύτης 1978)

Η ιδέα και οι τρόποι υλοποίησής της απασχολούσε την Δ.Ε. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. από το 2011, όπου έκανε και τις πρώτες διερευνητικές ενέργειες ανίχνευσης των αναγκών, των δυνατοτήτων και των επιθυμιών της σχολικής κοινότητας. Πραγματοποίησε έρευνα με ερωτηματολόγια και με πληθυσμό αναφοράς εκπαιδευτικούς, που υπηρετούσαν σε σχολεία της Μεσσηνίας. Τα αποτελέσματα παρουσιάστηκαν σε σεμινάριο στο Κ.Π.Ε. Ν. Κίου (22-24 /6/ 2012). Από τις απαντήσεις εστιάζουμε

στους λόγους μη συμμετοχής των εκπαιδευτικών σε ένα δίκτυο Π.Ε. Αυτοί είναι: η έλλειψη ενημέρωσης, οι απαιτήσεις που έχει ένα δίκτυο, η έλλειψη σχολικού χρόνου, τα πολλά έντυπα συμπλήρωσης, η επιλογή που γίνεται για τα δίκτυα και η απόρριψη κάποιων σχολείων.

Η ομάδα σχεδίασε τη δράση παίρνοντας σοβαρά υπόψη τα παραπάνω ευρήματα. Για πρώτη φορά ένας επιστημονικός φορέας όπως η Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. θα προχωρούσε σε υλοποίηση δράσεων μέσα στις σχολικές μονάδες και γι' αυτό το χαρακτήρισε ως περιβαλλοντική δράση και όχι ως τοπικό δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Τα δίκτυα Π.Ε. άλλωστε είναι ενταγμένα χρόνια τώρα στην εκπαιδευτική πραγματικότητα και με εντυπωσιακά αποτελέσματα στην ευαισθητοποίηση των μαθητών με την υποστήριξη, τη συμμετοχή και τη συνδρομή των Υπεύθυνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, των Υπεύθυνων Σχολικών Δραστηριοτήτων, των Κ.Π.Ε. καθώς και Περιβαλλοντικών Οργανώσεων.

ΣΚΟΠΟΣ-ΣΤΟΧΟΙ- ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Η περιβαλλοντική δράση: «Σχολεία με κήπο» ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2012 με στόχο τη συγκρότηση μιας ομάδας εκπαιδευτικών-συντονιστών, που θα αναλάμβαναν να δημιουργήσουν κήπους στα σχολεία τους μαζί με τους μαθητές και (προαιρετικά) τους γονείς. Οι προτεινόμενοι ενδεικτικοί άξονες για την ανάπτυξη της δράσης είναι οι παρακάτω:

- Ο κήπος μπορεί να περιλαμβάνει λαχανικά αρωματικά βότανα και λουλούδια, με έμφαση πάντα στη χρήση ενδημικών φυτών και σπόρων από ντόπιες ποικιλίες.
- Μπορεί να αναπτύσσεται στην αυλή του σχολείου ή σε γειτονικό ελεύθερο χώρο, που θα παραχωρηθεί σε συνεργασία με το Δήμο, ή ακόμα και σε κοντινό σχολείο που διαθέτει και προσφέρει χώρο.
- Αν δεν επιτρέπουν οι ελεύθεροι διαθέσιμοι χώροι του σχολείου τη δημιουργία κήπου, μπορούν να γίνουν ιδιοκατασκευές (χτιστά παρτέρια, κρεμαστά παρτέρια κ.λ.π.), δίνοντας προτεραιότητα στην επανάχρηση των υλικών.
- Μπορεί να λειτουργεί και κομποστοποιητής, που θα αξιοποιεί και τα οργανικά υπολείμματα της ευρύτερης γειτονιάς, εφόσον το επιτρέπουν οι συνθήκες και είναι σύμφωνη και η εκπαιδευτική κοινότητα.

Η ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Η ομάδα συντονισμού της δράσης της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Πελοποννήσου είχε τα παρακάτω γνωρίσματα που συνετέλεσαν αποτελεσματικά στη στήριξη και στην επιτυχία της δράσης:

- Εμπειρία στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
- Συμμετοχή σε Συντονιστικές Επιτροπές και Παιδαγωγικές Ομάδες Εθνικών και Τοπικών Δικτύων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, καθώς και σε ρόλο Υπεύθυνου Συντονιστικού Φορέα λειτουργίας δικτύων Π.Ε.
- Εμπειρία στη δημιουργία και τη διατήρηση ενός επικοινωνιακού πλαισίου μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών διαφορετικών σχολείων και περιοχών
- Συλλογική αντίληψη, αλληλεπίδραση, συνοχή και διάθεση για καινοτομία, αφού και στο παρελθόν λειτουργούσαν για αρκετό χρονικό διάστημα ως ομάδα στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Καλαμάτας, όπου υπηρετούσαν ως εκπαιδευτικοί

Εφόσον τα μέλη της συντονιστικής ομάδας υπηρετούσαν σε σχολεία μπορούσαν καθημερινά να πειραματίζονται με τρόπους αποτελεσματικής εφαρμογής της δράσης στη σχολική πράξη.

ΣΧΟΛΙΚΟΙ ΚΗΠΟΙ ΚΑΙ ΚΡΙΣΗ

Η δημιουργία και η ενασχόληση με το σχολικό κήπο στη σημερινή εποχή, την εποχή της κρίσης, ήταν ίσως επιτακτική ανάγκη. Στις μέρες μας γίνεται όλο και περισσότερο λόγος για στροφή – ή ακόμα καλύτερα επιστροφή– στον πρωτογενή τομέα παραγωγής για βιώσιμη και αειφόρο ανάπτυξη. Η αυτάρκεια και η επιστροφή στην ύπαιθρο ακούγονται όλο και πιο συχνά ως λύση. «Προσπαθούμε να κλείνουμε τους κύκλους παραγωγής και κατανάλωσης τροφίμων αλλά και ενέργειας σε τοπικό επίπεδο, έτσι ώστε να έχουμε το μικρότερο οικολογικό αποτύπωμα και τη μικρότερη εξάντληση πόρων» (Οικοχωριό Σκάλα, 2014). «Ο έλεγχος της διατροφής και ευρύτερα των φυσικών πόρων είναι μείζον θέμα στις μέρες μας και μάλιστα μεθοδεύεται με ασφυκτικούς τρόπους. Στο αγρόκτημα Φοίφα πιστεύουμε ότι οι σπόροι την φύσης περιέχουν πληροφορίες για εμάς, για την ιστορία μας, για την πορεία μας στο χρόνο και το μέλλον μας, τόσο σημαντικές και απαραίτητες για τη φυσιολογική εξέλιξη και επιβίωση μας σε αυτόν τον πλανήτη. Γι' αυτό και χρειάζεται και πρέπει να διακινούνται ελεύθερα» (Φοίφα, 2012). Πληθαίνουν οι γιορτές ανταλλαγής των σπόρων, δίνοντας τη δυνατότητα να είναι ευκολότερη η διάθεση των ντόπιων ποικιλιών της Ελλάδας, που «διασφαλίζεται με την ύπαρξη όσο το δυνατόν περισσότερων τοπικών ομάδων οι οποίες συγκεντρώνουν και μοιράζουν τον πλούτο τους με υπομονή και επιμονή. Οι διασπορείς συλλέγουν, διασώζουν, καλλιεργούν και αναδιανέμουν στις γιορτές που διοργανώνουν παλιές παραδοσιακές ποικιλίες λαχανικών, οσπρίων, σιτηρών και βοτάνων», όπως αναφέρεται στην ανακοίνωση για τη 2^η Γιορτή Παραδοσιακών ποικιλιών στην Ιεράπετρα το 2013.

ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ – ΟΙ ΣΠΟΡΟΙ – Ο ΠΙΛΟΤΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ

Στην πρώτη συνάντηση-κάλεσμα με θέμα «Εργαστήριο δημιουργίας κήπου», το Σάββατο 20/10/2012, στο Αγρόκτημα Φοίφα ανταποκρίθηκαν εκπαιδευτικοί από 19 σχολεία όλων των βαθμίδων. Σε αυτό δόθηκε η δυνατότητα μέσα από «απλά μαθήματα», να ξεκινήσουμε. Φυτεύοντας εποχιακά λαχανικά και αρωματικά βότανα, χρησιμοποιώντας σπόρους από ντόπιες ποικιλίες και καλλιεργητικές μεθόδους φιλικές στο περιβάλλον, οι εκπαιδευτικοί είδαν και συμμετείχαν βήμα βήμα στη δημιουργία του κήπου. Δόθηκαν απλές καλλιεργητικές συμβουλές και μεταφέρθηκε η εμπειρία από κήπους παραδοσιακής καλλιέργειας. Έγινε επίσης ενημέρωση για τη λειτουργία κομποστοποιητή και τη χρήση του κομπόστ. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί πήραν σπόρους από ντόπιες ποικιλίες για να ξεκινήσουν τη φύτευση στα σχολεία με τους μαθητές τους.

Η επόμενη συνάντηση πραγματοποιήθηκε στις 14/11/2012 στο 14ο Δ.Σ. Καλαμάτας. Εκεί παρουσιάστηκε ο σχολικός κήπος, ο οποίος λειτούργησε πιλοτικά ως παράδειγμα καλής πρακτικής. Στην περιήγηση είδαν τις βραγιές και τις ταμπέλες με τα ονόματα των φυτών, καθώς και τον τόπο προέλευσης των σπόρων (π.χ. σπανάκι Μάνης). Τις εντυπώσεις κέρδισε το χειροποίητο πλεκτό σκιάχτρο από πλαστικές σακούλες. Έγινε ενημέρωση για τα βότανα και τη λειτουργία των σχολικών κήπων. Επίσης, αποτυπώθηκε μέσα από ερωτηματολόγιο η καταγραφή των αναγκών για φρεζάρισμα, επιχωμάτωση, καθαρισμό, αρδευτική φροντίδα και των αιτημάτων για κομποστοποιητή στα σχολεία. Ένα βασικό πρόβλημα με το οποίο ασχοληθήκαμε πριν ξεκινήσουμε είναι το ενδεχόμενο καταστροφών, που μπορεί να προκύψουν από άλλους, που χρησιμοποιούν το χώρο, όταν το σχολείο δεν λειτουργεί.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ – ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

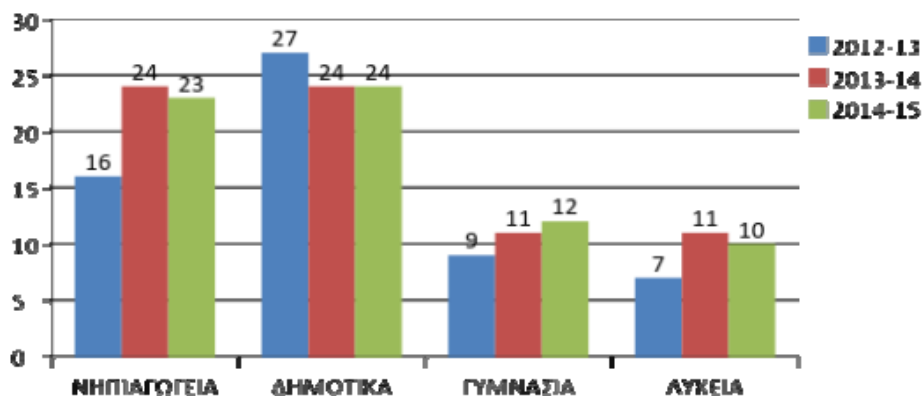
Η δράση υλοποιείται σε συνεργασία με το αγρόκτημα παραδοσιακής και φυσικής καλλιέργειας Φοίφα, το “RE:THINK PROJECT”, την ομάδα "Ανώνυμοι Σποροφύλακες", με τη στήριξη Δήμων της Μεσσηνίας, Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων και με την επιστημονική καθοδήγηση του Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού "ΔΗΜΗΤΡΑ". Για την ένταξη μιας σχολικής μονάδας απαραίτητη είναι μόνο μια αίτηση συμμετοχής. Απλουστεύσαμε όσο μπορούσαμε τη διαδικασία, λαμβάνοντας υπόψη τον υπερβολικό φόρτο εργασίας των εκπαιδευτικών, την ασφυκτική πίεση του σχολείου και τη δυσθυμία τους απέναντι σε πολυσέλιδες απαιτητικές φόρμες συμπλήρωσης για τη συμμετοχή σε διάφορα εκπαιδευτικά προγράμματα. Επίσης απενοχοποιήσαμε την ιδέα της αποτυχίας και της ολοκλήρωσης του αρχικού σχεδιασμού και πλάνου. Με σύνθημα «Φανταστείτε τον κήπο σας, σχεδιάστε τον και... όπου φτάσει», καλούσαμε τους εκπαιδευτικούς να πειραματιστούν μαζί με τους μαθητές τους. Τους προτείναμε να το καταθέσουν και ως πρόγραμμα σχολικών δραστηριοτήτων και υποστηρίζαμε την υποβολή με αντίστοιχο υλικό. «Έτσι η Π.Ε. υιοθετεί διεπιστημονικές και διαθεματικές προσεγγίσεις, συμμετοχικές εκπαιδευτικές τεχνικές, διαφορετικές σχέσεις μαθητή εκπαιδευτικού, άνοιγμα στη ζωή κ.λ.π. Δηλαδή αμφισβητεί προτεραιότητες που θέτει το παραδοσιακό σχολείο, όσον αφορά τις διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης, την επιστημονική κατάκτηση και εξειδίκευση, την παθητική μετάδοση της γνώσης και τις ιεραρχικές μορφές επικοινωνίας» (Βασάλα, 2011).

Οι εκπαιδευτικοί ήταν από τελειώς ανίδεοι και με ανύπαρκτη βιωματική σχέση με το χώμα, τη γη και τα φυτά, μέχρι καλλιεργητές βιολογικής καλλιέργειας με μεγάλη εμπειρία. Έτσι καταλήξαμε στα σημεία στήριξης από τη συντονιστική ομάδα και τους συνεργάτες, τα οποία είναι τα εξής:

- Να προμηθεύονται σπόρους από ντόπιες ποικιλίες (Αγρόκτημα Φοίφα, ομάδα «Ανώνυμοι Σποροφύλακες»)
- Να έχουν καθοδήγηση από ειδικούς επιστήμονες-συνεργάτες της ομάδας (ΕΛ. Γ. Ο. «ΔΗΜΗΤΡΑ»)
- Να παρακολουθούν «απλά μαθήματα» δημιουργίας κήπου (Αγρόκτημα Φοίφα)
- Να έχουν βοήθεια στην καλλιέργεια (σκάνιμο, όργωμα κτλ. από τους Δήμους –την Υπηρεσία Πράσινου, από τους Συλλόγους Γονέων, από εθελοντές κ.ά.)
- Να συμμετέχουν σε επιμορφωτικές δράσεις, που θα οργανώνονται όλη τη χρονιά. (Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.)
- Να δημιουργούν ιδιοκατασκευές για καλλιέργεια, σε περίπτωση δυσκολίας εύρεσης άλλου χώρου (ομάδα «RE:THINK PROJECT»)
- Να λειτουργούν κομποστοποιητές(ομάδα «RE:THINK PROJECT» και Δήμος Καλαμάτας, που εφαρμόζουν σε συνεργασία πρόγραμμα συνοικιακής κομποστοποίησης)
- Να μοιράζονται τις εμπειρίες τους και να ανταλλάσσουν ιδέες με τα άλλα μέλη της ομάδας σε τακτικές συναντήσεις. (Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.)
- Να συμμετέχουν στη διοργάνωση τελικής γιορτής, προβολής και επιβράβευσης σε επίπεδο Δήμων.
- Να συνεργαστούν με αντίστοιχες πρωτοβουλίες σχολείων σε άλλα μέρη της Ελλάδας, με εθνικά και τοπικά δίκτυα Π.Ε. και με αντίστοιχες δράσεις σε άλλες χώρες. (Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.)

Συνολικά συμμετείχαν 198 σχολεία.

Πίνακας 1. Αριθμός σχολείων της δράσης

ΔΙΚΤΥΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ - ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ

Με την έναρξη της δράσης δημιουργήθηκε το ιστολόγιο <http://peekpepeloponnissou.blogspot.gr/> και αξιοποιήθηκαν οι δυνατότητες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (ανοιχτή ομάδα ΠΕΕΚΠΕ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ στο fb). Σε αυτά προβλήθηκαν ιδέες για κήπους, καλλιεργητικές συμβουλές, προτάσεις για ιδιοκατασκευές και σκιάχτρα. Αποτυπώθηκε και φωτογραφικά η πορεία των σχολικών μας κήπων. Παράλληλα, γίνονταν τακτικές συναντήσεις της ομάδας των συντονιστών-εκπαιδευτικών αξιοποιώντας κάθε ευκαιρία (π.χ. κλαδεύουμε τις τριανταφυλλιές σε ένα σχολείο και μοιραζόμαστε τα μοσχεύματα, παρατηρούμε τον κήπο και ενημερωνόμαστε για το ξεκίνημα και τις δυσκολίες. Καθιερώνονται τα ενημερωτικά σημειώματα, που στέλνονται και αφορούν όλες τις δραστηριότητες των σχολικών κήπων.

Πραγματοποιούνται μια σειρά επιμορφωτικών σεμιναρίων και εργαστηρίων για τα μέλη της δράσης, σε συνεργασία με αντίστοιχα δίκτυα Π.Ε. και Κ.Π.Ε. Επίσης, οι σχολικοί κήποι μας παρουσιάζονται σε εκπαιδευτικούς σε διάφορα μέρη της Ελλάδας.

- «Εργαστήρι δημιουργίας σβόλων» - Αγρόκτημα Φοίφα, 10/ 2012
- «Οι εκπαιδευτικοί εκπαιδεύονται» - 20 /10/2012
- Επίσκεψη στον Βοτανικό Κήπο Διομήδους, σεμινάριο στο ΚΠΕ Λαυρίου «Οι κήποι ταξιδεύουν... από το Βοτανικό στο Λαύριο», 26-27/1/2013
- Συνάντηση με μέλη του Δικτύου της Δ/σης Δυτ. Αττικής «Ο κήπος της Αειφορίας», στο 8ο Δ.Σ. Χαϊδαρίου, 27/01/2013
- Επιμορφωτικό-βιωματικό σεμινάριο «Η συνάντηση των ανοιξιάτικων κήπων στους δρόμους της αειφορίας», (η ΠΕΕΚΠΕ Πελοποννήσου υποδέχτηκε 50 εκπαιδευτικούς από την Γ' Αθήνας και τη Δυτ. Αττική, 80 εκπαιδευτικοί από 3 δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης συνεργάζονται), 19/5/2013 - Αδελφοποίηση Σχολείων με εκπαιδευτικούς της Γ' Αθήνας και της Δυτικής Αττικής
- Συμμετοχή στην Ημερίδα του Κ.Π.Ε. Καστρίου και της Σχολ. Συμβούλου Γ. Καρούτζου: «Σχολικοί κήποι και καλές πρακτικές», Μελιγού Αρκαδίας, 31/3 2013
- Παρουσίαση των σχολικών κήπων σε σεμινάρια στο ΚΠΕ Ανωγείων, «Σχεδιάζοντας Π.Ε. με θέμα: αξιοποιώντας το σχολικό χώρο για μια περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση: το παράδειγμα των σχολικών κήπων» Ρέθυμνο, 1-2 /11/2013, στο ΚΠΕ Λαυρίου, «Σποράκι-πηγή ζωής», 22-24/11/2013, στο ΚΠΕ Φιλιπιάδας, «Ε-

νεργός Πολίτης για το περιβάλλον και την κοινωνία. Δράσεις και πρακτικές», 14-16/2/2014

- «Ανοιξιάτικο Σχολείο της Φύσης στο Ταΰγετο», 23-26/4/2014
- Παρουσίαση στη Γιορτή της Άνοιξης στην Κόρινθο του εργαστηρίου «Ιστορίες για... κήπους», θεατρικών αυτοσχεδιασμών και δυναμικών εικόνων, σε δρόμους αειφορικής ευαισθητοποίησης, σε συνεργασία με την Υπεύθυνη Σχολικών Δραστηριοτήτων Β/θμιας, 6/5/2014
- Εισήγηση με τίτλο ««Σχολεία με κήπο – Όταν ανθίζουν οι Ιδέες» στην ημερίδα της Ερευνητικής Ομάδας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κύπρου, «Μετατρέποντας τη Σχολική Αυλή... σε Αίθουσα Διδασκαλίας», Λευκωσία, 13/12/2014

ΠΕΤΥΧΗΜΕΝΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Η εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία (ΕΠΑ) προκειμένου να πραγματώσει τους στόχους της προτείνει και προωθεί ένα τύπο εκπαίδευσης ριζοσπαστικό και μεταρρυθμιστικό. Υιοθετεί τον διάλογο ανάμεσα σε διαφορετικές μορφές γνώσης (επιστημονικής, εμπειρικής, βιωματικής, παραδοσιακής, κ.λπ.), τη σύγκλιση της θεωρίας με την πράξη, την κριτική σκέψη και δράση, το άνοιγμα του σχολείου στη ζωή» (Φλογαΐτη, 2006). Οι μαθητές των «σχολείων με κήπο» ως καλλιεργητές και καλλιτέχνες σχεδίασαν παρτέρια, έφτιαξαν γλάστρες, αυτοσχέδια γλαστράκια, σκιάχτρα, διαχωριστικά και φύτεψαν τα φυτά τους από σπόρους τοπικών ποικιλιών. Κατασκεύασαν μικρά θερμοκήπια με απλά υλικά και φύτεψαν φυτά ή τα λειτούργησαν ως σπορεία. Οι ανύπαρκτοι οικονομικοί πόροι τους οδήγησαν σε ευρηματικές κατασκευές και έξυπνες πατέντες (π.χ. σπορεία με υλικά επανάχρησης, ποτιστήρια από μπουκάλια κτλ.). Λειτούργησαν τους ξύλινους κομποστοποιητές, που παραχώρησε ο Δήμος Καλαμάτας, αλλά και αυτοσχέδιους. Καλλιέργησαν με τον παραδοσιακό τρόπο, δεν χρησιμοποίησαν συνθετικά λιπάσματα και ζιζανιοκτόνα, πειραματίστηκαν με εναλλακτικούς τρόπους καλλιέργειας (υδροπονία). Έμαθαν να συλλέγουν σπόρους και να δημιουργούν τη δική τους τράπεζα. Έφτιαξαν το δικό τους βιολογικό λίπασμα μέσα από διαδικασίες κομποστοποίησης. Ασχολήθηκαν με την αξία των τοπικών προϊόντων (παστέλι, ελιές, σύκα), μάζεψαν τους καρπούς των κήπων συγκέντρωσαν συνταγές και μαγείρεψαν τα δικά τους λαχανικά. Αδελφοποιήθηκαν με σχολεία της Γ' Αθήνας και της Αττικής. Συνεργάστηκαν με σχολεία στη Γαλλία. Προσέγγισαν διαθεματικά τον κήπο (η αλφάβητα των φυτών, κήπος και γλώσσα, τα μαθηματικά του κήπου). Ετοίμασαν φύλλα εργασίας και ανακάλυψαν τη βιοποικιλότητα του τόπου τους. Ας δούμε πώς αποτυπώνεται η εμπειρία των σχολικών κήπων. Οι μαθητές από το Δ.Σ. Μερόπης μιλούν για τα συναισθήματά τους, 2012-13: «Είδαμε πως είναι να είσαι γεωργός!», Σοφοκλής, «Αυτή η εμπειρία μ' έκανε ν' αγαπήσω τα φυτά!», Αγγελική, «Μου άρεσε που το μάθημα γινόταν έξω!», Νίκος, «Ένιωθα αρχηγός!», Αλμπέρτο, «Ήμουν χαρούμενος που τα κατάφερα!» Κωνσταντίνος, «Όλοι ήταν πιο γελαστοί!» Ιωάννα.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Συνεχίζουμε την δράση «Σχολεία με κήπο» για το 2014-15 ενσωματώνοντας ιδέες από το κίνημα του Slow Food και τον πολιτισμό του φαγητού και με σύνθημα «από τον κήπο στο πιάτο μας». Το Slow Food είναι ένα παγκόσμιο κίνημα που δεν έχει και τόσο να κάνει με αυτό που σημαίνει η λέξη, δηλαδή τη βραδυφαγία αλλά με την οικογαστρονομία. «Το Slow Food είναι το αντίπαλο δέος στην κυριαρχία των fast food, της βιομηχανοποιημένης πλαστικής διατροφής. Είναι ένα κίνημα που αντιστέκεται

στην ισοπέδωση των τοπικών πολιτισμών και των τοπικών παραδόσεων διατροφής. Σήμερα γίνεται ολοένα και πιο επιτακτική η διάχυση αυτής της λογικής, και μάλιστα σε μια εποχή που κινδυνεύει η υγεία μας, η οικολογική ισορροπία και η ίδια η επιβίωσή μας από τη λαίλαπα της οικονομικής παγκοσμιοποίησης». Στόχος μας είναι «να υπερασπίσουμε τα τοπικά παραδοσιακά προϊόντα, τον τοπικό πολιτισμό, την οικολογική ισορροπία και να μην αφήσουμε μια χούφτα πολυεθνικές να ελέγξουν όλο το κύκλωμα της διατροφής με καταστροφικές συνέπειες για τη φύση και την υγεία μας». (Ποντικάκης, 2005) Σχεδιάζουμε επίσης συνεργασία με το Τ.Ε.Ι. Πελοποννήσου και την έκδοση ηλεκτρονικού περιοδικού με το υλικό των σχολείων και των επιμορφωτικών δράσεων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Αγκαλιάζεται μια δράση από 198 σχολεία στη Μεσσηνία και στην υπόλοιπη Ελλάδα, από το Πειραματικό της Αλεξανδρούπολης μέχρι το Πράσινο Νηπιαγωγείο, χωρίς να είναι θεσμοθετημένη για τους εκπαιδευτικούς ή προτεινόμενη επίσημα, η οποία είναι στηριγμένη στον εθελοντισμό και υλοποιείται με μηδενικά έξοδα μιας και η Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. δεν διαθέτει οικονομικούς πόρους. Η εκπαιδευτική κοινότητα ανταποκρίνεται στην ουσία της Π.Ε., διαμεύδοντας την ενασχόληση με προγράμματα για την «τυπολατρία» (προσωπικοί φάκελοι, βεβαιώσεις κ. α), που κάποιοι της καταλογίζουν.
- Ενεργοποιούνται ομάδες πολιτών και φορείς της πόλης, επιστήμονες και η Τοπική Αυτοδιοίκηση σε μια κοινή προσπάθεια ουσιαστικής παρέμβασης στο σχολικό χώρο. Ο Δήμος παραχώρησε κάποια οικόπεδα για την καλλιέργεια σχολικών κήπων και στηρίζει σε μικρό βαθμό με τις οργανωμένες Υπηρεσίες του την προσπάθεια.
- Αλλάζει η αισθητική εικόνα του σχολείου. Ομορφαίνουν οι χώροι και αποκτούν οι μαθητές σεβασμό για το χώρο τους, υπευθυνότητα για τη διαμόρφωση και τη φύλαξή του.
- Καλλιεργείται πνεύμα συνεργασίας, αυτενέργειας, αλληλεγγύης και ενεργητικής συμμετοχής .
- Παράλληλα ανοίγει το σχολείο και αναπτύσσονται διάλογοι επικοινωνίας με την τοπική κοινωνία σπάζοντας έτσι την καχυποψία και την επιφυλακτικότητα που υπάρχει πολύ συχνά για τις σχολικές δραστηριότητες. Δημιουργούνται ευκαιρίες για ουσιαστικές σχέσεις και συλλογικές δράσεις. Ο κήπος προσανατολισμένος στην εκπαίδευση για τα το περιβάλλον και την αειφορία, δίνει τη δυνατότητα για ολιστική προσέγγιση της μάθησης, και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την υιοθέτηση ενός αξιακού υπόβαθρου απαραίτητου για την διαχείρισή του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βασάλα, Π.(2011). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και σχολικά περιβαλλοντικά προγράμματα. Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης - τόμος Α Γενικό μέρος. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
- Ελύτης, Ο.(1978). Μαρία Νεφέλη. Εκδόσεις Ίκαρος. Αθήνα
- Μαντούβαλου-Κασιδόκωστα, Λ. (2013). Ο κήπος ως πολιτισμικό αγαθό. Η διαχείρισή του στο δημόσιο χώρο και στην εκπαίδευση: Μεταπτυχιακή εργασία. Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

- Μπαζίγου, Κ. & Βασιλοπούλου, Σ. (2014). *Σχολικοί - Αστικοί κήποι: Γιατί και πώς: Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δραπετσώνας και Τροιζήνας- Μεθάνων. Δραπετσώνα.*
- UNESCO, (1996). *Έκθεση της διεθνούς επιτροπής για την εκπαίδευση στον 21ο αιώνα, υπό την προεδρία του Jacques Delors. Εκπαίδευση: Ο θησαυρός που κρύβει μέσα της.* Εκδόσεις UNESCO: Παρίσι 1996.
- Φλογαΐτη, Ε. (2006). «Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία», Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

ΙΣΤΟΓΡΑΦΙΑ

- Μπιτσάνης, Η. (2013)..Σχολικοί κήποι , εφημερίδα Ελευθερία <http://www.eleftheriaonline.gr/stiles-sxolia/kalimera-kyrie-dimarxe/item/28392-sxolikos-kipos-dimos> Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20/01/2015
- Ποντικάκης ,Φ.(2005).Το κίνημα του Slow food, περιοδικό Οικολογική επιθεώρηση http://www.oikologos.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=258&Itemid=189 Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 30/03/2015
- Φοίφα, Μ.(2012). Αγρόκτημα Φυσικής Καλλιέργειας Φοίφα, artistic magazine Διμηνιαία Έκδοση Τεύχος: 7 <http://www.anatolh.com/lasithi-news/ierapetra/item/56308> -Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 30/04/2015
- Οικοχωριό Σκάλα – Skala Ecovillage, 2014 Αυτάρκεια – Αειφορία, <http://skalaecovillage.com/sustainability> - Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 18/2/2015